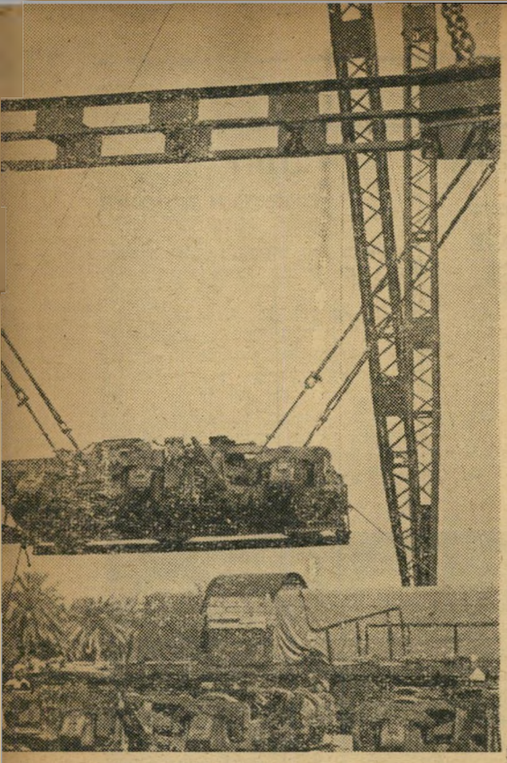

עורק חיים

במלחמה האכזרית נגד מיזוני הפולשים הנאציים, הוציאה ברית המועצות את כל אשר היה לה ברזרבה, כדי להמשיך במערכה בהצלחה, נזדקקה לתגבורת — בעיקר ציוד.

שיירות של מאות אניות מסע, טעונות נשק, אוכל, ציוד ויצאו מקביעות מנמלי אמריקה למזרח מנסק שבצפון רוסיה. אך בדרך ארכו להן להקות הצוללות הנאציות. השיירות הגיעו לתעודתן אחרי אבידות כבדות. היתה דרושה דרך אחרת להעברת האספקה לרוסיה.

נבחרה איראן.

נפלל כביש מנמלי חוף המפרץ הפרסי, דרך ההרים הגבוהים, לגבול הרוסי בצפון. מיזונים טונות של ציוד, מכונות, נשק עברו את הגשר האיראני בדרכם מן היריב המערבי ליריב המזרחי שהזדמנו אז, במקרה, במחנה אחד.

מכוניות משא כבדות, נהוגות בידי חיילים אמריקאים עברו ללא הרף בכביש.

אזורי ההשפעה בוטלו והארץ נפתחה לרווחה בפני שני הצדדים. אך האיראנים לא שמחו: הם ידעו כי אם שני האויבים מסכימים, זה רע בשבילם.

איש הברזל

כאשר סכנת המרד באזרבאיג'אן הגיעה לשיאה וכח מלכותו של השאה נזדעזע, העלה את עלי רזמארא, אחד מידידיו הקרובים, מדרגת מפקד חטיבה לדרגת ראש המטה הכללי של הצבא האיראני.

רזמארא, אשר מינויו זה עשה אותו לבן עיר שבין ראשי צבאות העולם (מלבד יגאל ידין), קיבל את חינוכו הצבאי בכפלגת סן-סיר הצרפתית. הוא הכניס רוח תקיפה ומרץ רב לשורות הצבא הנלחם בהרי אזרבאיג'אן, העמיד את סדרי ההספקה הצולעים של הצבא על רגליו, קנה ציוד מעודפי הצבא האמריקאי, נהג בקצינים הבלתי-יעילים באותה תקיפות שנהג במורדים האזרבאיג'אנים הפרועים.

כאשר זכא המרד והוסלה הרפובליקה העממית האזרבאיג'אנית, כבר היה רזמארא גיבור לאומי, שרכש לו שם כ„איש הברזל". חשאה שנתרשם מהצלחת הברז, מינה אותו לתפקיד ראש הממשלה, במקום גאואם סולטנה, מדינאי ישיש, טבול בהליכות הפוליטיקה האיראנית המושחתת.

רפובליקה עממית

רק נסתיימה האידיליה בין מזרח ומערב ונדם קול התותחים — התחילה המלחמה הקרה.

בין מחוז אזרבייג'אן האיראני והרפובליקה האזרבייג'אנית הסובייטית מפריד רק נהר — אראס. האזרבאיג'אנים החליטו כי גבול זה אינו טבעי, אסור שיפריד בין בני אותו עם. בשנת 1945 התמרדו בשלטון המרכזי של טהראן.

הרוסים לא התערבו באופן גלוי, אולם הרפובליקה העממית שהוקמה באזרבאיג'אן האיראנית נהגה כפי קו סובייטי מובהק. במשך חודשים רבים, הצליח, שבטיה החברים להנחיל תבוסות ליחידות הצבא האיראני שנשלחו לדכאם ולהחזירם תחת מרות טהראן.

יחד עם השבטים, פעלו אזהדיהם הקומוניסטים, חברי ה־.ת טודה — בפנים הארץ. במשך כמה חדשים שררה דאגה חמורה כי הממשלה המרכזית תתמוטט ושיווי המשקל העדין, אשר נבנה במשך שנים רבות, יתערער.

התפתחות?

אך ברחבי העולם, נראה הדבר באור אחר. איראן מופיעה כהוליה בשרשרת ארוכה, מחלק אחד בתוך משחק של שח-מט, חלק של תכנית המקיפה את העולם כולו.

אם האנגלים ישלחו צבא לאיראן, יעשו הרוסים אותו הדבר — ואיראן שוב תהיה מחולקת. ע"י כך יכצרו הרוסים קו חדש, יפסחו בקלות על שטח הרי שקשה היה לעברו תוך לחימה. משם יוכלו להיערך ואם תפרוץ מלחמה עולמית, תיפול מהלומתם הראשונה ישר אל לב המרחב — אל שדות הנפט של סעודיה ועיראק, לפניהם תשתרע דרך הפלישות המסורתית לאפגאניסטאן והודו.

אם לא ינחתו חיילים אנגליים באיראן, קיימים כל הסיכויים שהנפט — או לפחות חלק ניכר ממנו — יאבד למערב, אך הרוסים ישארו רחוק, מעבר לערי הצפון, עד שהמערב ימצא אפשרות לחנן על בסיסיו בסעודיה, עיראק ושאר ארצות המרחב.

וככל החישובים האלה, אף צד אינו מתחשב באיראן כגוף חי, המורכב ממיליוני בני אדם. בשבילם זהו שם, קטע במפה — בסיס להתקפה, או גשר מעבר לאויב.